DAVIDŮV HŘÍCH A POKÁNÍ

Původ materiálu
Janča Štěpán
Pořadí v lekci
10

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 51,3 - 4

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 11,1-4

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

§David si nevyrovnává účty s politickým protivníkem, nýbrž se sokem v lásce. Urijáše zlik viduje intrikou. Z Davida §pastýře a ochránce znevýhodněných se stane intrikující tyran. Domnívá se, že královský úřad jeho čin ospravedlňuje. Podobenství proroka **Nátana** je na staveným zrcadlem, v němž David spatřuje svou tyranskou tvář a kaje se. V tom je David výjimečný: proroka netrestá, ale bere jeho zvěst vážně. Který z dalších panovníků, vládců, prezidentů je schopen přiznat své selhání, kát se?

§Urijáš byl jeden z Davidových třiceti sedmi důstojníků (2S 23,39). Biblický text ho označuje za Chetejce, tedy původního obyvatele Jeruzaléma, který se připojil k lidu iz raelskému. Dvakrát odmítnul setkat se svou manželkou během bojů Hospodinových, a tak osvědčil větší věrnost Zákonu (Dt 20,7) než David, který se snažil vše nastrojit tak, aby Urijáš tento zákon přestoupil.

§Betsabé se nakonec stává jednou z žen krále Davida. Stala se matkou čtyř synů: Šalomouna, Sammua, Sobaba a Nátana. Jinou ženou krále Davida byla Maacha, ta se stala matkou Absolona (viz následující příběh David a Absolon). David zřejmě ještě neměl tak velký harém jako ostatní okolní králové, popř. později jeho syn Šalomoun §později Talmud

dovoluje králi 18 žen, prostému člověku 4, kromě zákonné manželky. SZ zná mnohoženství u praotců, v době soudců i králů, tíhne však k jednoženství. Podle Dt 17,17 ani král nemá mít mnoho žen, "aby se jeho srdce neodvrátilo *od Boha."* NZ už považuje jednoženství za normu. "Mnohoženství bylo v židovství zakázáno teprve kolem r.1000 po Kr, a to jen pro evropské Židy." (BS§N, s. 1345)

§z pozdější doby víme, že za cizoložství měli být muž i žena ukamenováni (Dt 22, 22). Pro krále platil Hospodinův zákon v prvé řádě (Dt 17,18nn). Tímto měřítkem je měřen i tento příběh, ačkoli souhrnné vydání a formulace zákonů je až z doby pozdější. Poměry na královském dvoře prokazují, že králi je schopen něco namítnout jen prorok. Mimo Izrael nebylo obvyklé a možné, aby král byl kritizován. Král byl často synem boha nebo jeho nejvyšším služebníkem §jeho slovo se stávalo zákonem. V Izraeli stál zákon i nad králem, ačkoli se očekávalo, že král rozsoudí sporné případy, že může omilostnit nebo nechat popravit.

§Davidovy intriky §hlavním a jediným hříchem není cizoložství. Jeho intriky začínají žádos tivostí (srv. 10. přikázání) a končí úkladným zabitím. Na tom nic nemění "zákonné" přijetí Bet sabé za manželku.

§Boží spravedlnost §podle zákona by si David za své jednání zasloužil smrt. Bůh se však smilovává a postihuje jej "jen" tvrdým trestem (12,10.13.14), který však není nezměnitelným prokletím. David i potom zakouší milost narozením nového syna.

2. úskalí textu:

§vyprávění nesmíme zakončit mravoučným ponaučením, že David propadl nějakému chvilkovému poblouznění či nezřízené smyslnosti. David se snaží jednat jako králové jiných městských států. Podle zákona Hospodinova neměl setrvávat ve městě, ale jako král měl být první v boji. Davidova otázka (3.v.) i vysoké vojenské postavení Urijáše ukazují, že si David je skoro jistý, o kterou ženu jde. Před svými služebníky nic nezatajuje, spíše zkouší, co všechno si může jako král dovolit. Zda se mu podaří jeho královský harém rozmnožit o další ženu, byť i tímto (tyransko§intrikánským) způsobem. (Seznam některých jeho žen a dětí najdeme v 2S 3,2§5; 5,13§15, viz též pozn. k 13.v. Ekum. překlad označená písmenem h.)

§Nátanův příběh o ovečce ukazuje, že David se chová jako mnozí jiní, protože ho rozčílí nespravedlnost jiného. David se však liší od ostatních rozpoznáním své viny a přijetím trestu.

§neměli bychom se bát mluvit, zejména se staršími dětmi, o Davidově tyranství a intrikách. Biblický text Davida nijak nepřikrašluje. To uvidíme i v následující úloze (2S 15§19), popř. si promyslete důsledek Davidových rad Šalomounovi (1Kr 2,1n). Nesmíme Davida zdokonalovat podle nějakého dogmatického měřítka (vylepšovat jeho náboženský image). Jinak nevynikne, co je na něm vzorového, ani velikost Božího odpuštění. V případě nek ritického přístupu k Davidovi se vaše katechetické úsilí změní v nebiblické chvalořečení člověka, popř. papouškování "věčných pravd", které dítěti zastírají výhled k dramatičnosti lidského života i Božího milosrdenství. Kritický pohled naopak učí, že Boží milosrdenství je naprosto nezasloužené a nepochopitelně překvapivým darem. Všechna údobí lidského života neprokazují vědomé přijetí této skutečnosti u mnohých i významných lidí. Přesto Bůh s námi má trpělivost a počítá s naší odpovědí na jeho oslovení. Můžete tedy mluvit o Davidově tyranství, musíte však také umět dát odpověď na otázku, proč se o Davidovi mluví jako o jednom z nejlepších králů.

§i v Bibli najdeme příklady pozdějších tradic, které se nevyhnuly zjednodušujícímu os lavování významných postav bez záporných prvků. Uvědomme si, jak bychom byli ochuzeni, kdybychom krále Davida znali jen z podání autora knih Paralipomenon.

§neměli bychom přehlížet Joábovu vinu na smrti Urijáše. Joáb je sice podřízen královým rozkazům, ale i pro něj, stejně tak jako pro krále, má být tou nejvyšší autoritou zákon Hospodinův.

1.

3. metodické poznámky

Děti si mohou skládanku složit na začátku a vy jim potom svým vyprávěním „vysvětlíte“ její smysl. Při výkladu jí budete svoje vyprávění ilustrovat. Začnete prostřední scénou (oba krajní díly přehnuté dozadu). Pak k ní ukážete Nátanovo podobenství. Při Davidově rozhořčení sklapnete prostřední scénu tak, aby David ukazoval na boháče s pečení. A když Nátan odhalí smysl svého podobenství, roztáhnete skládanku, aby rozhořčený David ukazoval zase na sebe v prostřední scéně.

Samozřejmě je také možné, aby děti omalovaly a složily skládanku po vašem výkladu a sami potom podle ní příběh vyprávěly.

4. pomůcky: obrázek proroka, kritická funkce novin a novinářů: několik titulů deníků, popř. opak kritičnosti: bulvár (Blesk aj.), obrázek diktátora; obrázek kajícníka, popř. modlícího se.

5. motivační uvedení do příběhu:
otázka pro mladší školní věk:

Co uděláte, když u vašeho kamaráda uvidíte krásnou hračku, kterou sami nemáte?

otázka pro starší školní věk::
Chystali jste už něco zlého potají, aby se to rodiče nedověděli? Podařilo se vám to, nebo se to prozradilo?

6. osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

úlohu zkraťte dle následující osnovy, tzn. Davidův plán na zahlazení stop (pozvání Urijáše do Jeruzaléma nemusíte zmiňovat), podrobně však převyprávějte vystoupení Nátanovo a jeho podobenství. Zmiňte, ale již nerozvádějte do podrobností Hospodinův trest. Zdůrazněte, že David se nezačal vymlouvat ani nepotrestal Nátana, ale uznal svou vinu. Narození dalšího syna není "happy end" příběhu, ale nezasloužené znamení Božího odpuštění.

I. Motivace

II. David závidí Urijášovi ženu

III. David ukradne Urijášovi ženu

IV. Davidův zlý plán se naplnil Urijáš umírá v boji

V. Prorok Nátan vypráví podobenství o ovečce

VI. Davidovo pokání a lítost

b) poznámky a osnova pro starší školní věk:

§vyprávějte podle Bible v plném rozsahu. Připomeňte však také Hospodinův záměr, vzkázaný skrze Nátana: syn se má jmenovat Jedidjáš (Hospodinův miláček) nikoli Šalomoun (2S 12,25), připomeňte dětem dosah takového činu v Izraeli, jakým bylo udělení jména (Abram - Abraham; Jákob - Izrael aj.)

I. David nejde do boje s Amonitskými, přestává plnit vévodské funkce

II. David si myslí, že jako král si může dělat, co chce, povolává Betsabé k sobě a spí s ní

III. David nastraží Urijášovi v Jeruzalémě léčku, ale Urijáš je věrný nařízení zákona

IV. David zosnuje Urijášovu smrt a bere si Betsabé za manželku

V. Nátanovo podobenství o ovečce a Davidův soud

VI. Prorokovo obvinění - David pohrdá Hospodinovým slovem, jeho násilné jednání se stane „vzorem pro ostatní“ v jeho domě

VII. Oznámení trestu

VIII. Davidovo pokání a lítost §Boží odpuštění a trest

IX. Šalomoun §syn Davida a Betsabé, znamení Božího odpuštění: Jedidjáš

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

Už jste slyšeli o lásce na první pohled? Píšou se o ní knížky, zpívají písničky, natáčejí filmy; časopisy pro všechny možné generace vyprávějí neuvěřitelné příběhy... Někdy by se zdálo, že nikdo na celém světě nedělá nic jiného, než že hledá svou osudovou lásku. Takovou, která změní celý jeho život, pro kterou obětuje všechno a která mu zůstane nadosmrti. - Málokdy se ovšem píše o důsledcích těchto „lásek“. I ta nejosudovější vzplanutí zřídkakdy vydrží déle než pár měsíců a čím bláznivější začátky, tím zoufalejší konce.

II. KRÁL SE ZAMILOVAL

I král David si prožil takovouto lásku. Její následky se pak prolínají celým jeho životem a přidávají mu poněkud nepříjemnou pachuť. Vidíme, že ani největší a nejlépe hodnocené biblické postavy nepřestávají být lidmi se všemi chybami a slabostmi.

Příběh se odehrává v době, kdy je Izrael ve válečném stavu, a David, velký vojevůdce, zůstal v Jeruzalémě. To je překvapení: ve chvíli, kdy lid potřebuje krále nejvíce ze všeho, král sedí doma a nudí se. Nevíme, proč tomu tak bylo, ale v každém případě tato jeho absence bude mít dalekosáhlé následky jak pro Davida osobně, tak i pro celý národ.

David tedy v muži opuštěném Jeruzalémě hledí z okna a pozoruje koupající se ženu. Zatouží po ní a vůbec nebere ohled na to, že je to žena vdaná a že tím, co zamýšlí, porušuje Hospodinův Zákon. Zřejmě si myslí, že jako král nemusí všechno dodržovat tak doslova a že jeho postavení ho opravňuje, aby si dělal, co se mu zlíbí. Nedbá ani na to, že svým jednáním ubližuje lidem, kteří jej mají rádi a jsou mu oddáni. A tak si nechá svou „lásku na první pohled“ zavolat a vyspí se s ní. Užije si příjemnou chvilku a zase ji pošle domů. Myslí si, že se vlastně nic nestalo.

Možná i dnes je moderní říkat si, že se takovéto věci nemá přikládat velký význam, že jde o záležitost přechodnou, která nepřináší žádné závazky a kvůli níž se není třeba příliš vzrušovat. Možná je populární říkat, že se člověk nemusí ovládat a omezovat, že taková chvilka ani nemůže ovlivnit dlouhý život. Láska, k níž patří i sexuální vztahy, však není nepodstatná maličkost a může život člověka ovlivnit velmi výrazně – jak uvidíme z pokračování našeho příběhu.

V celém příběhu je zvláštní i přístup k oné ženě: Píše se o ní skoro jako o věci. Známe sice její jméno, ale s dodatkem, že patří Chetejci Urijášovi. Nemluví se o její vůli, jejích touhách, její zamilovanosti, jejím souhlasu s celou věcí, je zcela pominut její strach a její vina – možná je to jen pro zvýraznění hříchu Davidova, možná je to dáno starozákonním opomíjením žen. Jediná chvíle, kdy její osobnost vstupuje do příběhu, je její oznámení, že čeká dítě. V každém případě Písmo ukazuje, na čí straně leží zodpovědnost za to, co se stalo: ta leží na králi Davidovi.

III. ŠPATNOST PLODÍ JEN DALŠÍ ŠPATNOST

Situace se Davidovi komplikuje. Jeho avantýra neskončila bez následků: manželka vojáka, který za jeho věc nasazuje život v poli, čeká Davidovo dítě. David najednou zjišťuje, že jeho sebejistota má vážné trhliny. A udělá to nejhorší, co může: snaží se všechno zamaskovat a zakrýt. Nechce se mu odstoupit od zlého, co provedl. Nelituje svého hříchu. Ještě pořád si

myslí, že se může vyhnout pravdě; že může svou spravedlnost udržet – lží. A my jen můžeme sledovat, jak se potápí hlouběji a hlouběji do víru vlastních piklů. Jeho příběh je názorným příkladem toho, jak nepřiznaná a nelitovaná vina plodí další a další hřích a tlačí člověka do bezvýchodné pasti.

David pod malichernou záminkou povolá Urijáše domů – prý aby mu podal zprávu o průběhu boje. Nezajímá ho ovšem v tuto chvíli ani tak to, co slyší, jako to, jestli se mu podaří zastřít své provinění: jestli jeho voják přenocuje doma u své manželky. Tak se k prvnímu hříchu – cizoložství – připojil i druhý: navádění druhého k porušení Božích řádů. - Pro válečné akce v Izraeli totiž platila přísná pravidla. Bojovník se nesměl od svého svatého úkolu ničím rozptylovat – ani stykem s manželkou. Urijáš (mimochodem přistěhovalec, neizraelec původem) dodržuje tato Hospodinova nařízení mnohem poctivěji než král, který měl být vzorem všemu lidu. Jako účastník válečného tažení, byť momentálně odříznutý od své armády, si nedovolí jít do svého domu, nýbrž zalehne před vraty pod širákem. Stejně naprázdno vyjde Davidova snaha i druhého večera a David už vidí, že prohrál. Ale nevzdává se a připravuje jiné řešení – další hřích.

Když pochopí, že Urijáše nesvede k porušení válečných pravidel, usoudí, že se ho musí zbavit. Ve svém srdci se rozhodne, že jeho královská pověst (možná myslí i na pověst ženy svého bližního...) je důležitější než život jeho oddaného služebníka. Tady jeho hřích dostupuje vrcholu: začne osnovat vraždu. Má generála, o kterém ví, že splní jeho příkazy do posledního písmenka. Navede ho, aby postavil nic netušícího Urijáše do první linie a uprostřed bitvy, aby jej opustili. V takové situaci nemůže obstát ani největší hrdina. Uriáš padne a Davidova pověst bude uchráněna – nikdo se nedoví o jeho cizoložství a nebude ani podezříván z vraždy. Jak geniální plán!

IV. HŘÍCH SI ZASLOUŽÍ TREST

Jenže král ve svém plánu nějak přestal počítat s tím, který je „nadřízen i králům“. Nikdo z lidí nemohl jeho plán prohlédnout. Dokonce ani slepě poslouchající vojevůdce se neptá, proč byl vydán takový podezřelý příkaz. Nikdo nezpochybňuje Davidovu bezúhonnost. Král naopak vypadá jako lidumil, když vezme do ochrany vdovu po svém zemřelém vojákovi. Celé své okolí David ošálí. Všechny - kromě Hospodina. Jako by úplně zapomněl, co Hospodin prohlásil, když si ho vyvolil za krále: „Člověk hledí na tvář věci, ale Hospodin vidí srdce.“ Bůh nezůstává se svým hodnocením našich činů na povrchu, ale zkoumá podstatu. A ta je v tomto případě černá jako noc.

A tak se stane, že do Davidova paláce přichází prorok Nátan – posel Hospodinův. Přichází jako zvěstovatel trestu. Aby králi co nejnázorněji ukázal, jak ohavného činu se dopustil, vypráví mu podobenství. Počítá s královým smyslem pro spravedlnost. A my vidíme, že Hospodin nezavrhl Davida úplně. Stále ještě mu důvěřuje a spoléhá na jeho upřímnost. Dává mu ještě poslední příležitost k pokání a nápravě. - Podobenství je jednoduché: o boháči, který oloupil chudáka o jeho jedinou ovečku a poslední radost. Stalo se to v tvém království, Davide. Jaký trest mu, králi, vyměříš? Odpověď je snadná: „Ten člověk je hoden smrti, a ještě předtím musí nahradit způsobenou škodu i s úroky!“ Vzápětí se milý král dozví, že vynesl trest sám nad sebou: „Ty jsi ten muž!“

Další vysvětlení už David nepotřebuje. Není otupělý hříšník, kterého jeho viny už nerozházejí a který se přede všemi dokáže obhajovat. Jeho hřích se dovolal do nebe a král si najednou uvědomuje hranici své moci. Možná by mohl ještě v tuto chvíli zapírat, mohl by se pokusit umlčet Hospodinův hlas, tak jako už mnozí před ním. Mohl by zlikvidovat pravdomluvného Nátana. Jenže David ví, že nic z toho nikam nevede: Pravdu umlčet nemůže.

V. POCTIVÝ PŘIZNÁ CHYBU

Vina je nesporná. A David konečně pochopí, kudy vede správná cesta. Už ne přes další znásobování hříchu, ne přes další lži nebo vraždy. Jedině když se poctivě podívá Pravdě do očí, když s lítostí vyzná vinu a když bude připraven přijmout zasloužený trest. Ví, že si trest zaslouží, dokonce i trest smrti.

Teprve v tomto okamžiku se ukazuje velikost Davida jako toho, který byl nejblíže Hospodinovu ideálu. David není bezchybnou, dokonalou postavičkou. Ukazuje se však jako člověk poctivého srdce: když zhřeší, přizná se a pokusí o nápravu. Přestane utíkat před svým hříchem, přestane se schovávat před svým Bohem, přestane si hrát na něco, co není. Dojde mu závažnost toho, co udělal. Uvědomí si, že pro malicherný důvod zničil život svého bližního.

Navíc dítě jeho hříšné lásky smrtelně onemocní a David zjišťuje, že následky špatnosti často musí nést i maličcí a nevinní. Takové pomyšlení je těžké unést. Už má na svědomí dvě oběti... David vyznává svou vinu, lituje svého hříchu a prosí Hospodina o odpuštění. Postí se a modlí za záchranu dítěte. Dítě však zemře. Když pak David zjistí, že už věci nelze vzít zpět, vzdá chválu Hospodinu a podřídí se jeho rozhodnutí. Po čase mu Bat-šeba porodí druhého syna – Šalomouna.

Je to smutný příběh. Král David však musel poznat, že není žádný superman, který by byl povznesen nad Boží Zákon a mohl si dělat, co chce. Pokoří se před Bohem a lituje svých vin. A právě tím se stává největším z izraelských králů.

MODLITBA

Pane Bože, před tebou jsou si všichni rovni – král i poddaný, pán i služebník, významný či bezvýznamný. Tvůj Zákon se vždy zastává slabších proti chtíčům silných. Spravedlivě trestáš špatnost. Přesto i hříšníkovi nabízíš cestu zpět – pokání a odpuštění hříchů. Děkujeme ti za tvou spravedlnost, pravdivost i za tvé milosrdenství a lásku. Dej, ať i my se toho vždycky dokážeme držet a podle toho jednat. A když se proviníme, ať dokážeme najít sílu k pokání a nápravě. Amen

podněty pro rozhovor:

- čeho si na Davidovi můžeme vážit? Je rozdíl mezi velitelem Joábem a králem Davidem, co se týče hodnocení svých činů?

- která přikázání David v tomto příběhu porušil?

- kdo plní v církvi prorockou úlohu?
  - má církev plnit prorockou službu ve společnosti - nebo jí to nepřísluší? (teologové se o tom nedovedou dohodnout; bible nám přinejmenším připomíná příběh o Jonášovi - komu a co zvěstoval Jonáš?)
- jsou úlohy o izraelských králích, o osobních, politických i vojenských záležitostech starého Izraele důležité pro křesťany, nebo se dnes přece jen zabýváme úplně jinými problémy, o kterých se lidem ve starověku ani nesnilo? Změnili se lidé oproti starověkým? Jsou dnešní králové a presidenti schopni přiznat svou vinu

- věděli o Davidově pokání ostatní lidé?

- je dovoleno výjimečným lidem přestupovat zákony?

- co znamená, že funkce, úřad, vysoké postavení člověka mohou mravně rozložit?

- plní někdo ve společnosti úlohu „prorocké kritiky“? (žurnalisté, režiséři dokumentárních filmů, církevní tisk, poslanci v parlamentu - mohou také nějakým způsobem vyhlašovat

odpuštění? Je tisková omluva formou, která přispívá k odpuštění a smíření ve společnosti? - je oznámení viny a vyhlášení usmíření jen ryze osobní záležitostí - záležitostí jedince nebo naše viny i naše smíření se dotýká nějak druhých - co k tomu říká náš příběh?

§co je to intrika? Nese David odpovědnost za smrt Urijáše, když ho sám nezabil? (Podo bného problému se z jiné strany dotýká švýcarský spisovatel F. Dürrenmatt v knize "Soudce a jeho kat")

§všimněte si zrůdnosti Davidova rozhodnutí poslat rozsudek smrti po samotném, nic netušícím Urijášovi §podobné krutosti obsahují i některé pohádky (o Plaváčkovi).

§neměl se velitel Joáb vzepřít a neuposlechnout rozkaz krále Davida? Za jakých okolností člověk nemá uposlechnout rozkaz nějakého nadřízeného člověka, popř. vládních či církevních úředníků?

§slyšeli jste někdy o tom, že váleční zločinci se nakonec před soudem vymlouvali, že "jen" plnili rozkazy svých nadřízených?

Slyšeli jste, kdo se stal pro lidi dvacátého století symbolem nekajícího člověka? (Eichmann - co organizoval?).

§slyšeli jste o tom, že jeden student střední školy si najal své spolužáky, aby zavraždili jeho vlastní rodiče? Neudělal David něco podobného?

§víte, že Šalomoun se měl jmenovat Jedidjáš?

Odkaz na pracovní list
10 Davidův hřích a pokání - st
10 Davidův hřích a pokání
Odkaz na píseň
Neskládejte v mocných naději
Před tvou tváří, Pane, nemám vůbec nic
Ježíši, slávo nejvyšší (EZ494)
Zavítej k nám, Duchu svatý, s Otcem, s Synem
Odpusť, že dnes tak jako včera
Temnou divnou mlhou bloudím sem a tam
Cílová skupina
Starší školní
Mladší školní
Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

2 Samuelova 11,1–27

2 Samuelova 12,1–14